

۳۲۰. دلیل اصلی مشکلات متعدّد داخلی اردشیر بابکان در ابتدای دوران حکومتش چه بود؟
 ۱) تصمیم بر ایجاد حکومت مرکزی نیرومند به‌جای ملوک طوایف ۲) ناامنی و هرج و مرج در راه‌ها و عدم رونق تجارت
 ۳) بی‌اعتمادی خاندان‌های اشرافی و سرداران سپاه نسبت به او ۴) تحریکات رومیان و شورش‌های مکرر ناراضیان از حکومت اردشیر
۳۲۱. اولین سلسله ایرانی که بعد از تقسیم روم با آن به جدال پرداخت، کدام بود؟
 ۱) هخامنشیان ۲) اشکانیان ۳) ساسانیان ۴) سلوکیان
۳۲۲. همه موارد درباره جنبش مزدک صحیح است، به‌جز .....
 ۱) مزدک از نزدیکان قباد بود و قباد برای کم کردن قدرت شاهزادگان از او کمک گرفت.
 ۲) مزدک طرفدار برابری مردم در بهره‌مندی از منابع اقتصادی و اجتماعی بود.
 ۳) با وجود آنکه وی پیروان خود را از ستیز با طبقات بالا منع کرده بود، اموال بزرگان غارت شد.
 ۴) حکومت ساسانی در زمان قباد یکم با جنبش اجتماعی و اقتصادی مزدک مواجه شد.
۳۲۳. در قتل مزدک چه کسی با پادشاه همراه شد؟
 ۱) قباد ۲) خسرو پرویز ۳) خسرو انوشیروان ۴) هرمز
۳۲۴. مزدک مورد حمایت کدام یک از شاهان ساسانی قرار گرفت؟
 ۱) بهرام گور ۲) خسرو پرویز ۳) خسرو انوشیروان ۴) قباد
۳۲۵. کدام مورد از ویژگی‌های عصر خسرو انوشیروان، از پادشاهان ساسانی می‌باشد؟
 ۱) برای نخستین بار ایرانیان با رومیان صلح کردند.
 ۲) اختلاف مذاهب در این دوره شدت بیش‌تری یافت.
 ۳) آتشگاه‌های زیادی در گوشه و کنار ایران بر پا نمودند.
 ۴) اصلاحاتی در زمینه اداری، نظامی و اقتصادی انجام داد.
۳۲۶. کدام یک از وقایع مهم دوران سلطنت قباد اول ساسانی است؟
 ۱) در جنگی با شکست دادن والرین، امپراتور روم، وی را اسیر ساخت.
 ۲) مزدک و بسیاری از طرفداران وی به دست بزرگان خاندان ساسانی به قتل رسیدند.
 ۳) پس از مدت‌ها توانست هپتال‌ها، اقوام بیابانگرد را در شمال شرق ایران سرکوب کند.
 ۴) به جلوگیری از تبلیغ مسیحیت پرداخت و حتی به اذیت و آزار مسیحیان که امپراتور روم از ایشان حمایت می‌کرد، دست زد.
۳۲۷. کدام مورد جزء نتایج اختلاف و نزاع سیاسی که پس از مرگ خسرو انوشیروان در دربار ساسانیان اوج گرفت، محسوب می‌شود؟
 ۱) رواج آیین مانی ۲) شورش بهرام چوبین ۳) جنبش مزدک ۴) شکست لشکر ایران از اعراب
۳۲۸. کدام یک از پادشاهان ساسانی با حمایت امپراتوری بیزانس به تخت پادشاهی ایران رسید؟
 ۱) خسرو پرویز ۲) هرمز ۳) بهرام گور ۴) خسرو انوشیروان
۳۲۹. کدام سرزمین یکی از مهم‌ترین مسائل مورد منازعه میان ایران و روم، در سراسر دوره اشکانیان و ساسانیان بود؟
 ۱) حران ۲) یونان ۳) ارمنستان ۴) آسیای صغیر
۳۳۰. مهم‌ترین هدف رومیان از لشکرکشی به ایران چه بود؟
 ۱) سرکوب قبایل بیابانگردی که توسط ایرانیان بر علیه رومیان تحریک می‌شدند.
 ۲) سرگرم کردن ارتش امپراتوری جهت جلوگیری از بیکاری و احتمال شورش آن‌ها
 ۳) مقابله با رواج زردشتی‌گری در مرزهای امپراتوری روم
 ۴) تسلط بر مسیرهای تجاری که به هند و چین می‌رسید
۳۳۱. ساسانیان برای مقابله با حمله اعراب بیابانگرد به ایران چه اقدامی کردند؟
 ۱) تهدید اعراب به حمله به مکه و تخریب کعبه
 ۲) تطمیع سران قبایل عرب با مقادیر هنگفت طلا
 ۳) تأسیس حکومت لخمیان به مرکزیت حیره
 ۴) حمله به شبه‌جزیره عربستان و سرکوب قبایل غارتگر
۳۳۲. کدام مورد باعث بی‌دفاع شدن مرزهای ایران در برابر هجوم اعراب شد؟
 ۱) براندازی دولت لخمیان توسط خسرو پرویز
 ۲) سرگردم بودن تمام سپاه ایران در جنگ با روم
 ۳) فتح مصر توسط خسرو پرویز و مشغول بودن سپاه ایران در مصر
 ۴) شورش بهرام چوبین و جدا کردن بین‌النهرین از قلمرو ساسانی
۳۳۳. مهم‌ترین پیامی که از تصویر مقابل دریافت می‌شود، چیست؟
 ۱) پیروزی ساسانیان بر اشکانیان
 ۲) شکست رومیان از ساسانیان
 ۳) درخواست بخشش بهرام چوبین از خسرو پرویز
 ۴) استقبال و خوشامدگویی امپراتور روم از خسرو پرویز
۳۳۴. جانشین خسرو پرویز که بود و مهم‌ترین اقدام او چه بود؟
 ۱) بهرام چوبین - حمله به روم
 ۲) شایسته - حمله به مصر
 ۳) بهرام چوبین - حمله به مصر
 ۴) شایسته - حمله به مصر
۳۳۵. همه موارد زیر از جمله عوامل مؤثر در سقوط ساسانیان است، به‌جز .....
 ۱) افزایش قدرت پادشاهان ۲) عدم ثبات سیاسی ۳) نارضایتی مردم از حکومت ۴) پیام جدّاب دین اسلام
۳۳۶. سلسله هخامنشیان و ساسانیان در چه موردی با هم شباهت داشتند؟
 ۱) دشمن خارجی مشترک داشتند.
 ۲) از یک شاخه آریایی‌ها بودند.
 ۳) آخرین پادشاه آنان توسط قدرت خارجی کشته شد.
 ۴) از دلایل ضعف هر دو سلسله، قدرت موبدان بود.
۳۳۷. انقراض از طریق هجوم خارجی جزء وجوه تشابه کدام سلسله‌ها است؟
 ۱) اشکانیان و ساسانیان ۲) هخامنشیان و سلوکیان ۳) ساسانیان و هخامنشیان ۴) سلوکیان و ساسانیان

درس یازدهم: آیین کشوردار

تا به این‌جا با وقایع سیاسی سلسله‌های ایرانی آشنا شدید؛ ولی آیا تاریخ بیان همین وقایع است؟ برای پاسخ، درس اول را به یاد بیاورید. در درس اول بیان شد که تاریخ‌نگاری بعد از انقلاب رنسانس به جیتی رفت که به دیگر وجوه تاریخ نیز توجه شود. از جمله این عناصر، «آیین کشورداری» است. از این درس به بعد هر کدام از عناصر مورد نظر را در تمام سلسله‌های ایران باستان بررسی می‌کنیم.

نظام سیاسی و اداری

هر تمدن با شکل‌گیری حکومت ارتباط نزدیک دارد. حکومت‌ها هم‌چون تمدن‌ها، در ابتدا ساده و دارای جنبه‌های گوناگون است و در طول زمان، ابعاد پیچیده‌تری می‌یابند. پایه تفکر سیاسی در ایران، در رأس بودن شاه است، در مرتبه بعدی اشراف و خاندان شاهی و در نهایت توده مردم قرار دارد. در جدول زیر ویژگی عمده هر سلسله در نظام سیاسی و اداری را می‌توانید، بخوانید:

سلسله	ماد	هخامنشیان	سلوکیان	اشکانیان	ساسانیان
ویژگی عمده	۱. دربار و تشکیلات ساده	۱. شیوه نوین حکومتی به دلیل گسترش متصرفات توسط داریوش تشکیل شد.	۱. تقلید از هخامنشیان	۱. حضور خاندان‌های پر قدرت	۱. گسترش شیوه حکمرانی
	۲. تقلید از شاهان پیشین	۲. ادعای پادشاهی به خواست و تأیید اهوره‌مزدا	۲. استفاده از نیروی‌های یونانی	۲. وجود مجالس حکومت ملوک‌طوایفی	۲. گسترش دربار
				۳. حکومت ملوک‌طوایفی	۳. تمرکزگرایی
				۴. استفاده از وزرا و دبیران	
				۵. ادعای پادشاهی به خواست و تأیید اهوره‌مزدا	

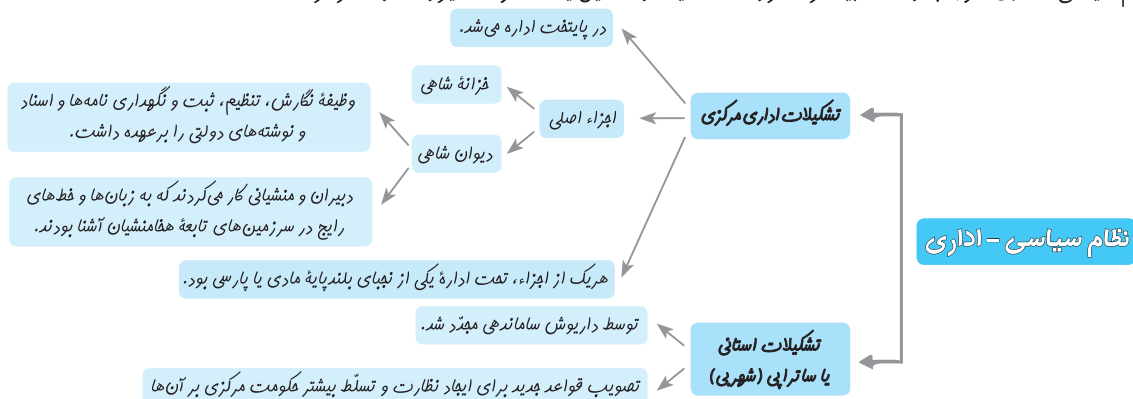
ماد

اولین سلسله ایرانی، ایلامی‌ها هستند. اولین سلسله آریایی ایران نیز سلسله مادها است که به دلیل کمبود اسناد و شواهد مکتوب از این دوره، ارائه تصویری روشن و کامل از نظام اداری و سیاسی آن دشوار است؛ ولی به نظر می‌رسد که شاهان ماد به تقلید از شاهان پیشین خود؛ یعنی ایلامی‌ها حکومت می‌کردند و احتمالاً دربار و تشکیلات اداری محدود و کوچکی داشته‌اند که شامل پادشاه و برخی صاحب‌منصبان درباری، فرماندهان نظامی و حاکمان محلی می‌شده است. بد نیست به یاد بیارید که دهیوک در جهت مقابله با هجوم آشوری‌ها قبایل پراکنده ماد را به دور هم جمع و اتحاد ایجاد کرد و هگمتانه را به پایتختی برگزید.

هخامنشیان

از این دوره اطلاعات بیشتری داریم. در درس مربوط به منابع ایران باستان به سنگ‌نوشته‌ها و لوح‌های گلی اشاره شد که از جمله منابعی هستند که در این دوره می‌توانند اطلاعات ارزشمندی از نظام حکومتی و تشکیلات اداری ارائه دهند. ویژگی‌های عمده این دوران:

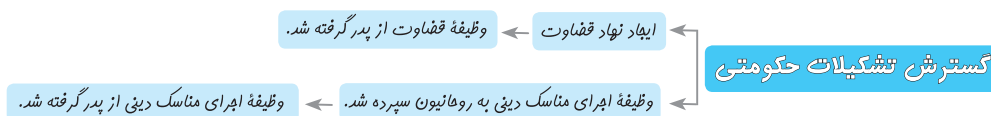
۱. ادعای هخامنشیان این بود که به خواست اهوره‌مزدا به مقام پادشاهی دست یافته‌اند و به یاری او بر کشور فرمان می‌رانند، به‌خصوص در مورد داریوش یکم، این ادعا جنبه دینی برای تشویق و ترغیب مردم به فرمان‌بری ایجاد می‌کرد. / ۲. گروه مشورتی از بلندپایگان سیاسی، نظامی، اداری و احتمالاً مذهبی و حقوقی در کنار پادشاه حضور داشت که درباره مسائل مهم حکومتی، به‌ویژه جنگ و صلح با آنان مشورت می‌کرد.
۳. تشکیل شیوه نوین حکومتی: سلسله هخامنشی اولین سلسله‌ای بود که بر سرزمین‌های گوناگونی حکومت می‌کرد. این وسعت قلمرو باعث به وجود آمدن اقوام، فرهنگ‌ها و آداب و رسوم متفاوت شده بود که برای اداره آن نیاز به شیوه‌های مدیریتی تازه و تشکیلات حکومتی کارآمد بود. کورش به‌عنوان بنیان‌گذار حکومت هخامنشی، با استفاده از تشکیلات و تجربه‌های اداری حکومت‌های پیشین، برای اداره امور کشور، شیوه جدیدی از فرمانروایی خردمندانه را که مبتنی بر احترام به دین و فرهنگ مردم سرزمین‌های فتح‌شده و مشارکت آنان در حکومت بود، ارائه کرد. بر این اساس، سیاست کورش، مشارکت اقوام و ملت‌های تابعه و جلب وفاداری و پشتیبانی آنان به خود بود. با گسترش بیشتر سرزمین‌های تحت فرمان هخامنشیان در زمان داریوش، نظام سیاسی-اداری حکومت هخامنشی توسط او بنیان گذاشته شد. این نظام سیاسی-اداری، موجب وحدت بیشتر قلمرو هخامنشیان و تشکیل یک حکومت نیرومند و متمرکز شد.

① مهاجرت:

② ایجاد تشکیلات حکومتی:

زنان

یکی از مباحث مهم، جایگاه زن در ادوار مختلف تاریخ باستان ایران است. در درس مربوط به تاریخ ایلامیان اشاره شد که زنان دارای جایگاه ویژه‌ای بودند؛ اما آیا این جایگاه باقی ماند؟ برای پاسخ به این پرسش باید ابتدا اشاره کرد که اطلاعات موجود درباره زنان، بیشتر مربوط به زنان طبقه اشراف و مقام‌های حکومتی بود.

عوامل مؤثر بر جایگاه زنان

آموزه‌های دین زرتشتی

فرهنگ عمومی

تفاوتی بین زن و مرد وجود نداشته است و شعار اصلی زرتشت؛ یعنی «گفتار نیک، کردار نیک، پندار نیک» برای زنان و مردان به صورت یکسان بوده است. در بخش‌هایی از اوستا که احتمالاً در زمان ساسانیان، توسط موبدان تدوین شده، موقعیت اجتماعی زن پایین‌تر از مرد قرار می‌گیرد. دو خصلت زنان خوب، پارسایی و عفت بوده است.	دین زرتشتی
از عزت و احترام والایی به‌عنوان مادر و کدبانوی خانه برخوردار بوده‌اند. در فعالیت‌های اقتصادی بیرون از منزل حضور داشتند. لوح‌های گلی کشف‌شده از تخت جمشید، بیانگر آن است که در زمان هخامنشیان، زن و مرد در کنار هم و با حقوق برابر کار می‌کردند. تعدادی از کارکنان کارگاه‌های شاهی زنان بودند. زنان مدیریت برخی از کارگاه‌ها را برعهده داشتند و مردان نیز زیر دست آنان به حساب می‌آمدند.	هخامنشیان
از این دوره اطلاعات مکتوب و غیرمکتوب بیشتری برجای مانده است. چند تن از زنان خاندان شاهی؛ مانند همسر یزدگرد دوم و دو دختر خسرو پرویز به نام‌های «پوران» و «آزرمی‌دخت» از جمله نخستین شاهان زن بودند. آثار و متون دینی و حقوقی مربوط به دوره ساسانی و قرون نخستین اسلامی، بیانگر حقوق اجتماعی و اقتصادی زنان است. دارای حق مالکیت و فعالیت اقتصادی و توانایی درآمد کسب و شریک بودن در اموال همسر بوده است. حق اقامه دعوا در دادگاه به سود خود را داشته است.	ساسانی

جشن و سوگواری

ریشه جشن‌ها و سوگواری در هر تمدنی در باورهای دینی و رویدادهای سیاسی و فعالیت‌های اقتصادی نهفته است. تمدن ایرانی نیز از همین دست تمدن‌هاست.

جشن‌ها

در آن جشن‌های بسیاری برگزار می‌شد. ویژگی برجسته جشن‌های باستانی، عبادت و شکرگزاری به درگاه خداوند بزرگ است. «گاهنبارها»، «نوروز»، «مهرگان» و «سده» از این دست، جشن‌ها است.

● **گاهنبارها:** به جشن‌هایی گفته می‌شد که به شکرانه آفریده شدن عناصر اصلی خلقت برگزار می‌گردید؛ این عناصر شامل آسمان، آب، زمین، گیاه، جانوران و انسان است. این جشن‌ها در شش وقت معین از ماه‌های سال برگزار می‌شد.

● **نوروز:** این جشن از کهن‌ترین جشن‌های ایرانی است که به جمشید، نخستین پادشاه افسانه‌ای ایران نسبت داده می‌شود. ایرانیان و ملت‌های هم‌فرهنگ با آنان، همچنان نوروز را گرامی داشته و با آداب و رسوم ویژه‌ای جشن می‌گیرند.

● **اثرات جشن‌ها:** هر فرایند اجتماعی تأثیرات خاص خود را به همراه دارد. جشن‌های ایرانی نیز دارای تأثیراتی بوده است: ① ایجاد شادی، تفریح و معاشرت با یکدیگر ② ابراز وفاداری به پادشاه ③ ایجاد اتحاد و انسجام ایرانیان در طول تاریخ ④ تقویت هویت جمعی

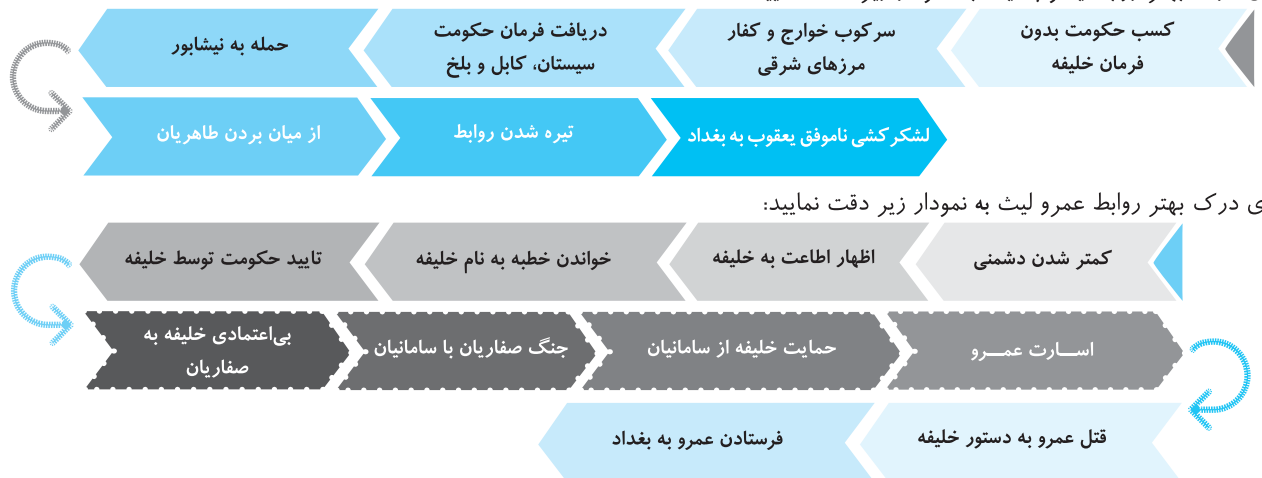
روابط سلسله‌های ایرانی مسلمان با خلیفه عباسی

توجه نمایید نوع رابطه هر سلسله با خلیفه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زمانی که این روابط خصومت‌آمیز باشد و مشروعیتی از طرف خلافت وجود نداشته باشد عمر سلسله کاهش می‌یابد، زیرا به‌جز مخالفت‌ها و جنگ‌هایی که با خلافت صورت می‌گیرد، مردم نیز نسبت به این سلسله‌ها دیدگاه خوبی ندارند، باید دوباره اشاره کرد که در ضعیف‌ترین دوره خلافت نیز جایگاه معنوی خلافت برسر جای خود باقی بود.

🔹 **طاهریان و سامانیان:** این دو سلسله در ظاهر از عباسیان اطاعت می‌کردند با دشمنان آن زمان عباسیان یعنی علویان طبرستان و خوارج می‌جنگیدند. به همین دلیل دارای مشروعیت بودند. این مشروعیت و اظهار اطاعت باعث شد که این دو سلسله در قلمروی خود اختیار کامل داشته باشند.

🔹 **علویان طبرستان:** این سلسله به طور کامل مخالف خلیفه بودند و عباسیان را غاصب خلافتی می‌دانستند که شایسته سادات علوی بود. بیشتر عمر این سلسله به جنگ با خلفا و متحدین آن یعنی طاهریان و سامانیان گذشت.

🔹 **صفاریان:** روابط این سلسله با خلیفه دارای دو مرحله بود و در نهایت در جنگ میان عمرو با امیر اسماعیل سامانی، خلیفه جانب سامانیان را گرفت در این جنگ عمرو به اسارت درآمد و به بغداد فرستاده شد، خلیفه دستور به قتل او داد. دو مرحله روابط با خلیفه در دو دوره یعقوب لیث و عمرو لیث بود. برای درک بهتر روابط یعقوب لیث به نمودار زیر دقت نمایید:

برای درک بهتر روابط عمرو لیث به نمودار زیر دقت نمایید:

🔹 **زیاریان:** بنیان‌گذار این سلسله یعنی مرداوینج با جنگ شهرها و ولایات مختلف ایران را می‌گرفت و عاملان خلیفه را از آنجا بیرون می‌کرد. او حتی قصد حمله به بغداد را داشت که توسط غلامان خود کشته می‌شود. جانشینان او اظهار اطاعت می‌کنند و خلیفه نیز حکومت آنان بر گرگان و طبرستان را تایید می‌کند.

🔹 **آل بویه:** آل بویه دست به تسخیر بغداد و حتی زیر فرمان خود بردن خلیفه می‌زنند. به نمودار زیر دقت نمایید:

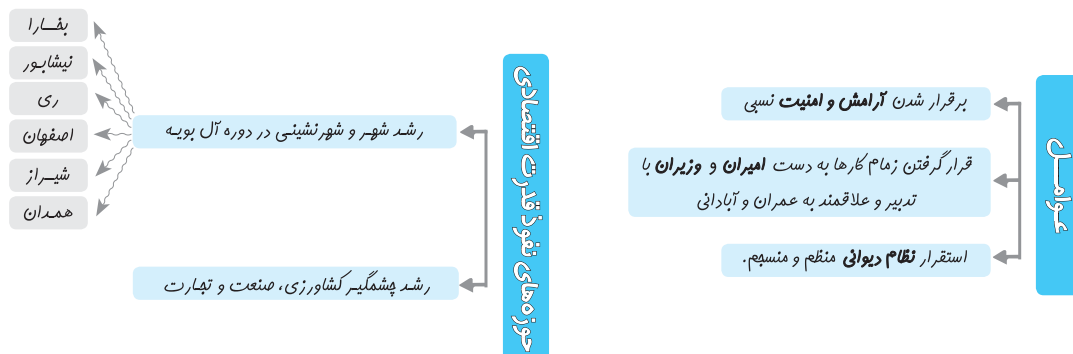
سوالی که در اینجا مطرح می‌شود: آل بویه چگونه با خلیفه رفتار می‌کردند؟ با اینکه عزل و نصب خلیفه با آل بویه بود ولی شأن خلفا را حفظ می‌کردند و چنین وانمود می‌کردند که تابع خلیفه هستند.

آثار و پیامدهای به قدرت رسیدن سلسله‌های ایرانی مسلمان

میزان اثرگذاری همه امیران و سلسله‌ها به یک اندازه نبود. طاهردولیمینین و یعقوب لیث صفاری و نیز امیران سلسله‌های سامانیان و آل بویه که بر قلمرو وسیع‌تری فرمان می‌راندند، به مراتب تأثیر بیشتری داشتند. این آثار در سه حوزه قابل بررسی است:

اقتصادی

وضعیت اقتصادی در این دوره یعنی از سده‌های سوم تا پنجم هجری به خصوص در دوره سلسله‌های قدرتمند طاهریان، سامانیان و آل بویه رونق گرفت.

۱۲۲۳. متن زیر با کدام گزینه در ارتباط است؟

«اولاً آن‌که اهل ایران از عقاید سالفه، سب، رفض نکول و مذهب جعفری که از مذاهب حقه است؛ قبول نموده و قضات، علما و افندیان کرام روم اذعان کرده و آن را خامس مذاهب شمارند.»

- ۱ شورای دشت مغان ۲ شورای نجف ۳ تساهل مذهبی نادرشاه ۴ اتحاد مذهبی درون ایران

۱۲۲۴. چه تعدادی از گزاره‌های زیر درست است؟

- نادرشاه افشار و محمدحسن‌خان قاجار، از همراهان شاه‌تیماسب دوم صفوی بوده‌اند.
- با فروپاشی دولت صفوی روسیه بخش‌هایی از شمال و عثمانی بخش‌هایی از غرب ایران را تصرف کردند.
- قلمرو نادر پس از مرگش به منطقه خراسان و مشهد محدود شد.
- کریم‌خان زند میلی به جهانگشایی نداشت.
- لطفعلی‌خان زند، آخرین فرمانروای زند از محمدحسن‌خان قاجار شکست خورد.
- جان‌التون مشاور نظامی کریم‌خان در امور دریایی بود.
- صلح عثمانی و ایران با حمله عثمانی به بصره پایان یافت.
- شهر شیراز و بندر بوشهر مهم‌ترین شهرهای عصر زندیه هستند.
- ۱ ۳ ۲ ۳ ۴ ۴

۱۲۲۵. کدام گزینه تماماً به بناهای ساخته شده؛ در دوره زندیه اشاره دارد؟

- ۱ مدرسه آقاباباخان - آرامگاه حافظ - ارگ کریم‌خانی
۲ ارگ کریم‌خانی - حمام وکیل - باغ دلگشا - بازار وکیل
۳ حمام وکیل - ارگ کریم‌خانی - مدرسه آقاباباخان - مدرسه علمیه خان یزد
۴ مدرسه علمیه خان یزد - حمام وکیل - بازار وکیل - آرامگاه حافظ

۱۲۲۶. کدام گزینه درباره سلسله‌های بعد از صفویه درست است؟

- ۱ دانش‌آموزان و طلاب پس از هجوم افغان‌ها، به دولت عثمانی پناهنده شدند.
۲ به سبک هندی سبک دوره بازگشت نیز می‌گویند.
۳ کلات در مشهد پایتخت نادرشاه بود.
۴ ساخت عمارت کلاه فرنگی از ویژگی‌های معماری دوره زندیه است.

۱۲۲۷. کدام گزینه تماماً به شعرای سبک بازگشت ادبی اشاره دارد؟

- ۱ مشتاق اصفهانی - هاتف اصفهانی - آذربیدگلی
۲ مشتاق اصفهانی - کمال الدین اصفهانی - هاتف اصفهانی
۳ هاتف اصفهانی - آذربیدگلی - کمال الدین اصفهانی
۴ مشتاق اصفهانی - عبدالرزاق اصفهانی - کمال الدین اصفهانی

۱۲۲۸. کدام گزینه به ترتیب به احیاگر فقه اصولی و پزشک کریم‌خان اشاره دارد؟

- ۱ میرزا محمدنصیر اصفهانی - محمدوحید بهبهانی
۲ محمدوحید بهبهانی - میرزا نصیر اصفهانی
۳ سیدمحمد مهدی بحرالعلوم - آقامحمد بیدآبادی
۴ آقامحمد بیدآبادی - سیدمحمد مهدی بحرالعلوم

۱۲۲۹. تذکره‌نویس مشهور عصر زندیه و افشار چه کسی بود؟

- ۱ هاتف اصفهانی ۲ عاشق اصفهانی
۳ آذربیدگلی ۴ صباحی بیگدلی

۱۲۳۰. کدام مکتب نگارگری، در عصر کریم‌خان رونق یافت و چهره‌های برجسته این مکتب کدام‌اند؟

- ۱ مکتب نگارگری شیراز - میرزابابا
۲ مکتب نگارگری فارس - میرزا اشرف بابا
۳ مکتب نگارگری شیراز - محمد اشرف
۴ مکتب نگارگری فارس - اشرف

۱۲۳۱. در کدام اثر معماری، تأثیر معماری هندی دیده می‌شود؟

- ۱ ارگ کریم‌خانی ۲ حمام وکیل
۳ کاخ خورشید ۴ مسجد بازار وکیل

۱۲۳۲. کدام گزینه درباره معماری‌های صفویه درست است؟

- ۱ مکتب نقاشی شیراز در دوره مغولان شکل گرفت.
۲ عمارت کلاه فرنگی از ویژگی‌های معماری عصر افشاریه است.
۳ در دوران نادر شهر اصفهان بازسازی شد.
۴ میرزابابا از نقاشان مشهور عصر افشاریه بود.

۱۲۳۳. تمام گزینه‌ها از جمله ویژگی‌های عثمانی است؛ به جز:

- ۱ در مسیر اصلی تجارت دریایی بین شرق و غرب بود.
۲ پل ارتباطی بین آسیا و اروپا بود.
۳ تجارت زمین بین شرق و غرب از این منطقه می‌گذشت.
۴ با کشورهای اروپا تجارت داشت.

۱۲۳۴. دلیل اصلی دخالت اروپاییان در امور داخلی دولت عثمانی چه بود؟

- ۱ تأمین منافع اقتصادی و سیاسی ۲ حمایت از اقلیت‌های مذهبی
۳ گسترش مستعمرات خود ۴ بازکردن راه تجاری

۱۲۳۵. دلیل تبدیل‌نشدن عثمانی به مستعمره کشورهای اروپایی چه بود؟

- ۱ انجام اصلاحات داخلی ۲ رقابت کشورهای اروپایی
۳ قدرت‌گیری دوباره دولت ۴ عدم خواست اروپاییان

۱۲۳۶. از عبارت‌های زیر کدام‌ها درست هستند؟

- الف) علت اصلی فروپاشی دولت گورکانیان هند اختلافات مذهبی مسلمانان و هندوها بود.
 ب) انگلستان در دوران حکومت ویکتوریای اول به قدرت نخست جهان مبدل شد.
 پ) آمریکا پیش از استقلال ۱۳ ایالت و ایالات جنوبی تحت نفوذ و استعمار اسپانیا بود.
 ت) جورج واشنگتن اولین رئیس‌جمهور ایالات متحده بود.

- ۱ الف - ت   ۲ ب - پ   ۳ ب - ت   ۴ پ - ت

۱۲۳۷. کدام عامل به شکل‌گیری انقلاب صنعتی در انگلستان کمک کرد؟

- ۱ نظام گسترده برده‌داری   ۲ افزایش استفاده از ماشین‌ها   ۳ کاهش نیروی انسانی   ۴ اختراع و تکمیل ماشین بخار
۱۲۳۸. کدام گزینه جزء اقدامات آمریکا برای پیشرفت‌های سیاسی و اقتصادی است؟

- ۱ کشتار وسیع سیاه‌پوستان   ۲ استثمار ساکنان اصلی آمریکا یا سرخ‌پوستان
 ۳ تصاحب سرزمین‌های غربی آمریکا   ۴ اتحاد ۱۳ ایالت، در برابر امپراتوری انگلستان

۱۲۳۹. تمام گزینه‌های زیر از دلایل بروز جنگ‌های استقلال آمریکا است؛ به جز:

- ۱ وضع قوانین سخت توسط انگلیس   ۲ تمایل اشراف به بیرون‌راندن رقیب
 ۳ تحرکات فرانسویان برای جنگ‌ها   ۴ نارضایتی مردم از تسلط انگلیس

۱۲۴۰. آمریکایی‌ها بعد از استقلال، برای گسترش متصرفات جنوبی خود با ..... به جنگ پرداختند.

- ۱ سرخ‌پوستان   ۲ انگلیسی‌ها   ۳ مکزیکی‌ها   ۴ بومی‌ها

۱۲۴۱. کدام گزینه، درباره تحولات سیاسی اروپا در قرن ۱۸م درست است؟

- ۱ طبقه متوسط فرانسه در قرن ۱۸م از دادن مالیات معاف بودند.
 ۲ ژان ژاک روسو بیش از هر چیز بر اصالت عقل تأکید داشت.
 ۳ انقلابیون فرانسه لویی شانزدهم را مجبور به پذیرش جمهوریت کردند.
 ۴ الیور کرامول تنها رئیس‌جمهور انگلستان تا حال حاضر بوده است.

۱۲۴۲. کدام گزینه جزء عوامل بروز انقلاب کبیر فرانسه نیست؟

- ۱ عدم آگاهی لویی شانزدهم از اوضاع مردم   ۲ بار سنگین خدمات نظامی و مالیات بر طبقه فقیر
 ۳ مبارزات دیگر کشورهای اروپایی با فرانسه   ۴ ورشکستگی اقتصادی و نظامی فرانسه

۱۲۴۳. کدام گزینه تماماً به مشاغل طبقه متوسط فرانسه در قرن ۱۸م اشاره دارد؟

- ۱ طبابت - تجارت - نویسندگی - روزنامه‌نگاری   ۲ طبابت - تجارت - زمین‌داری - نویسندگی
 ۳ دست‌ورزی - طبابت - تجارت - نویسندگی   ۴ روزنامه‌نگاری - طبابت - زمین‌داری - تجارت

۱۲۴۴. کدام گزینه درباره نتیجه تحولات اروپای قرن ۱۸م درست است؟

- ۱ اقدامات پترکبیر موجب جنگ‌های متعدد میان روسیه و فرانسه شد.
 ۲ انقلاب صنعتی با وجود ایجاد آلودگی و ناهنجاری اجتماعی باعث کاهش فاصله طبقاتی شد.
 ۳ ایالت‌های آمریکایی تحت سلطه انگلستان در قسمت غربی این قاره قرار داشتند.
 ۴ تا قرن ۱۸ و ۱۳، ایالت مستعمره انگلستان در آمریکا در ساحل اقیانوس آرام قرار داشتند.

۱۲۴۵. کدام گزینه ترتیب تغییرات حاصله از انقلاب صنعتی را درست عنوان کرده است؟

- ۱ حمل‌ونقل - کشاورزی - نساجی   ۲ نساجی - کشاورزی - حمل‌ونقل
 ۳ کشاورزی - نساجی - حمل‌ونقل   ۴ معادن - کشتی‌رانی - نساجی

۱۲۴۶. از گزاره‌های زیر چه تعدادی درباره تحولات قرن ۱۸م جهان درست است؟

- در جریان انقلاب صنعتی استعمار پدیده‌ای خارجی و استثمار پدیده‌ای داخلی است.
 - کشورهای اروپایی با انقلاب صنعتی نیازمند سرمایه مادی فراوان و حمایت دولت‌ها شدند.
 - استعمار پدیده‌ای اقتصادی و استثمار پدیده‌ای اجتماعی است.
 - انقلاب کبیر فرانسه با حمله به زندان باستیل آغاز گشت.
 - بهادرشاه دوم آخرین پادشاه عثمانی بود.
 - انقلاب به‌معنای دگرگونی سریع با تغییرات اساسی در ساختارهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی یک جامعه است.
 - انگلیسی‌ها اولین استعمارگرانی بوده‌اند که از طریق کمپانی هند شرقی وارد هند شدند.
 - کشور فرانسه از زمان انقلاب کبیر تا امروز بر نظام جمهوری بوده است.

- ۱ ۶   ۲ ۲   ۳ ۴   ۴ ۵

۱۲۴۷. تصویر زیر چه بنایی را نشان می‌دهد؟ متعلق به چه دوره‌ای و متأثر از چه سبک معماری است؟

- ۱ کاخ خورشید - افشاریه - هندی
 ۲ کاخ خورشید - زندیه - صفویه
 ۳ ارگ کریم‌خانی - زندیه - صفوی
 ۴ ارگ کریم‌خانی - زندیه - هندی

۵۲۲. **گزینه ۴** کتاب‌های سیاست‌نامه‌ای حاوی موضوعاتی درباره شیوه کشورداری و مناسبات حکومت و مردم‌اند. سیاست‌نامه‌ی خواجه نظام‌الملک توسی، وزیر مقتدر عصر سلجوقی، یکی از برجسته‌ترین این آثار محسوب می‌شود. *صفحه ۱۱*
۵۲۳. **گزینه ۳** انگیزه اصلی نویسندگان تاریخ محلی، ثبت و ضبط رویدادهای تاریخی، بیان ویژگی‌های جغرافیایی و اقتصادی و نگارش زندگی‌نامه مفاخر و مشاهیر محلی بوده است. *صفحه ۶*
۵۲۴. **گزینه ۴** اندرزنامه‌ها بیشتر به اخلاق کشورداری و مناسبات اخلاقی فرمانروا و مردم می‌پردازند. از نمونه‌های مشهور اندرزنامه‌ها، می‌توان به قابوسنامه، نوشته عنصر المعالی در قرن پنجم هجری اشاره کرد. *صفحه ۱۱*
۵۲۵. **گزینه ۳** سکه شاه اسماعیل (سایر نوشته‌ها) دشت چالدران (محوطه‌ها و بناهای تاریخی) ظروف سفالی دوره آل‌بویه (ابزارها و سایر دست‌ساخته‌های انسان) داستان‌های تاریخی (آثار شفاهی) *صفحات ۱۳ و ۲۲*
۵۲۶. **گزینه ۱** کتاب‌های سیاست‌نامه‌ای حاوی موضوعاتی درباره شیوه کشورداری و مناسبات حکومت و مردم‌اند. این آثار اطلاعات سودمندی در خصوص چگونگی اداره کشور و تشکیلات و نهادهای اداری، اقتصادی، نظامی و فرهنگی ارائه می‌دهند. *صفحه ۱۱ و ۱۳*
۵۲۷. **گزینه ۴** تمام گزینه‌ها به آثار جغرافیایی اشاره دارد، ولی مهمترین دایره‌المعارف جغرافیایی معجم البلدان است. *صفحه ۱۰*
۵۲۸. **گزینه ۳** در این تست باید دقت نمایید که لزوماً نباید اطلاع کامل نسبت به دوره صفویه داشته باشید؛ تنها لازم است بدانید از سکه‌ها چه اطلاعاتی به دست می‌آید که از جمله این اطلاعات مبارزات دینی و مذهبی نیست. *صفحه ۱۳*
۵۲۹. **گزینه ۱** در این تست اشاره شده است به برجسته‌ترین اثر از سبکی که در دوره مغولان رواج یافت که تاریخ منظوم است. این به معنای شکل گرفتن در این دوره نیست؛ به همین دلیل برجسته‌ترین اثر این نوع تاریخ‌نگاری، یعنی شاهنامه فردوسی، مربوط به قبل از دوران مغول است. *صفحه ۸*
۵۳۰. **گزینه ۴** مهمترین رسالت مورخان، تلاش برای فهم دقیق رویدادهای گذشته است. *صفحه ۱۳*
۵۳۱. **گزینه ۴** نقد یک خبر تاریخی که درحقیقت، همان اعتبارسنجی و بررسی اصالت خبر محسوب می‌شود. *صفحه ۱۴*
۵۳۲. **گزینه ۲** نقد یک خبر تاریخی که درحقیقت، همان اعتبارسنجی و بررسی اصالت خبر محسوب می‌شود. پژوهشگر در مرحله سنجش اعتبار و نقد روایت‌کننده به فاصله زمانی و مکانی بین روای و خبر می‌پردازد. *صفحه ۱۴*
۵۳۳. **گزینه ۴** ابتدا باید اشاره شود که مرحله اول، سنجش اعتبار و نقد روایت‌کننده است که در این مرحله، هویت راوی، گرایش‌های فکری، مذهبی و سیاسی و فاصله زمانی راوی (در گزینه روایت) با رویداد بررسی می‌شود. *صفحه ۱۴*
- نکته:** باید توجه نمایید که فریب گزینه‌هایی که برخی مطالب را با روای بیان می‌کند نخورید.
۵۳۴. **گزینه ۱** در مرحله سنجش اعتبار و نقد روایت‌کننده، مورخ به فاصله زمانی و مکانی مورخ با رویداد می‌پردازد. *صفحه ۱۴*
۵۳۵. **گزینه ۴** مهم‌ترین موضوعات مورد بررسی در سنجش اعتبار و نقد و بررسی گزارش‌ها و منابع تاریخی شامل این موارد است: ۱. مطابقت با عقل / ۲. مقایسه و تطبیق با سایر منابع و شواهد / ۳. مطابقت با نتایج تحقیقات باستان‌شناسی / ۴. سنجش گزارش‌ها براساس زمان و مکان / ۵. اعتبارسنجی با تکیه بر دستاوردهای علوم تجربی / ۶. اعتبارسنجی به کمک دستاوردهای سایر علوم انسانی *صفحات ۱۰ و ۱۵*
۵۳۶. **گزینه ۳** یکی از مهمترین و مؤثرترین معیارهای سنجش درستی یا نادرستی یک گزارش تاریخی، بررسی مطابقت و یا عدم مطابقت آن با عقل است. بی‌هیچ به این روش اعتقاد داشت. *صفحه ۱۵*

۵۰۲. **گزینه ۲** سنگ‌تراشان هخامنشی در ایجاد سنگ‌نگاره‌ها از نقش‌برجسته‌های بین‌النهرین و به‌ویژه نقش‌برجسته‌های آشوری الهام و الگو گرفته‌اند. *صفحه ۱۴۶*
۵۰۳. **گزینه ۳** از پارچه‌ها و بافته‌های عصر هخامنشی به‌جز قالی پازیریک چیزی باقی نمانده است. *صفحه ۱۴۷*
۵۰۴. **گزینه ۳** تنها تندیس انسانی باقی‌مانده از دوره هخامنشی که بزرگ‌تر از اندازه طبیعی ساخته شده، متعلق به داریوش است. *صفحه ۱۴۷*
۵۰۵. **گزینه ۴** اشکانیان در آغاز، دنباله‌رو دستاوردهای فرهنگی و هنری یونانیان بودند. *صفحه ۱۴۷*
۵۰۶. **گزینه ۱** فیروزآباد بنایی است مربوط به دوره ساسانی. از آثار برجسته معماری دوران اشکانیان می‌توان به بقایای شهر نسا، صدروزه (دامغان)، معبد آناهیتا در شهر کنگاور در استان کرمانشاه، کوه خواجه سیستان و کاخ شهر هترا (الحضر) در نزدیکی موصل در کشور عراق اشاره کرد. *صفحه ۱۴۸*
۵۰۷. **گزینه ۳** در دوره اشکانی هنر گچ‌بری رواج یافت. *صفحه ۱۴۸*
۵۰۸. **گزینه ۴** هنر مجسمه‌سازی اشکانیان بیش از هر چیز تحت تأثیر هنر یونانی رونق گرفت. *صفحه ۱۴۸*
۵۰۹. **گزینه ۲** نهایت ظرافت نقاشی دیواری اشکانی در بناهای کوه خواجه نمایان است. *صفحه ۱۴۸*
۵۱۰. **گزینه ۳** معماری ساسانی با بنای کاخ اردشیر در فیروزآباد فارس (گور) آغاز شد و با ساخت کاخ تیسفون به اوج خود رسید. *صفحه ۱۵۰*
۵۱۱. **گزینه ۱** کاربرد وسیع گنبد، ایوان و طاق در ساخت بناها، به‌ویژه کاخ‌ها، از جمله ویژگی‌های معماری ساسانی است. *صفحه ۱۵۰*
۵۱۲. **گزینه ۱** معماران ایرانی فنون و مهارت‌های ساخت گنبد را چنان توسعه و ترقی دادند که سبک کار آنان، الگویی برای معماران در دوران اسلامی شد و حتی معماران اروپایی نیز آن را تقلید کردند. *صفحه ۱۵۰*
۵۱۳. **گزینه ۲** در دوره ساسانی برای تزئینات داخلی کاخ‌ها و بناها از موزاییک‌کاری، نقاشی دیواری، گچ‌بری و نقش‌برجسته استفاده می‌شد. *صفحه ۱۵۰*
۵۱۴. **گزینه ۱** طرح شهرهای ساسانی همچون شهرهای اشکانی به شکل دایره بود. *صفحه ۱۵۰*
۵۱۵. **گزینه ۳** هنر کنده‌کاری بر روی دیواره‌های سنگی، پس از هخامنشیان در دوره ساسانی مجدداً اوج گرفت. *صفحه ۱۵۰*
۵۱۶. **گزینه ۱** خوانندگان و نوازندگان دوره ساسانی را گوسان، خنیاگر و رامشگر می‌گفتند. *صفحه ۱۵۲*
۵۱۷. **گزینه ۴** اعراب مسلمان پس از فتح ایران قالی بهارستان را از کاخ تیسفون به غنیمت گرفتند. *صفحه ۱۵۲*
۵۱۸. **گزینه ۴** تمام ابزارهای دست‌ساخته انسان از جمله منابعی است که بررسی آن در قلمرو دانش‌هایی چون باستان‌شناسی، معماری و هنر است. از گزینه‌های عنوان‌شده تنها گزینه ۴ جزء این موارد است. *صفحه ۳*
۵۱۹. **گزینه ۳** با مطالعه روشمند آثار شفاهی می‌توان به شناخت فرهنگ، آداب و رسوم و سنت‌های اجتماعی و طبقات پی برد که در تست‌ها تنها در گزینه ۳ به این آثار اشاره دارد. *صفحه ۳*
۵۲۰. **گزینه ۴** آثار و بناهای تاریخی از مهمترین منابع و مراجع پژوهش هستند که مورخان را در زمینه فهم عمیق‌تر و بازسازی دقیق‌تر گذشته‌ها کمک می‌کنند. *صفحه ۲*
۵۲۱. **گزینه ۴** قسمتی از متن کتاب عجائب المقدور فی نواب تيمور (زندگی شگفت‌آور تيمور) ابن عرب‌شاه درباره کشتار مردم اصفهان به دستور تيمور. *صفحه ۷*

۶۶۲. گزینه ۱ ابوبکر در اواخر خلافت خود، چندین دسته سپاه را به سوی منطقه شام فرستاد. *صفحه ۴۹*

۶۶۳. گزینه ۱ صلح بین ایلیا، یا همان بیت المقدس، با عمر بسته شد. *صفحه ۵۰*

۶۶۴. گزینه ۱ عمروعاص فرماندهی سپاه اعراب مسلمان را در حمله به مصر به عهده گرفت. *صفحه ۵۱*

۶۶۵. گزینه ۴ تسلط رومیان بر مصر، موقعیت مسلمانان را در شام و حتی در شبه جزیره عربستان در معرض خطر جدی قرار می‌داد؛ از این رو، مسلمانان بعد از فتح شام درصدد برآمدند که مصر را نیز تسخیر کنند. *صفحه ۵۱*

۶۶۶. گزینه ۴ از جمله دلایل نارضایتی مصریان، عدم حمایت رومیان از مسیحیان و تبعید ایشان بوده است و ارتباطی با یهودیان ندارد. *صفحه ۵۱*

۶۶۷. گزینه ۱ رفتار مسالمت‌آمیز و مداراجویانه پیروان اسلام با مسیحیان به هنگام فتح شام و امید به آزادی مذهبی، تأثیر بسزایی بر متحد نشدن مصریان با رومیان داشت. *صفحه ۵۱*

۶۶۸. گزینه ۲ با فتح مصر در سال ۲۰ هجری، سلطه و نفوذ سیاسی - نظامی امپراتوری روم شرقی در آن سرزمین از بین رفت. *صفحه ۵۱*

۶۶۹. گزینه ۲ شام از خطر هجوم رومیان تاحدودی در امان ماند و زمینه برای پیشروی مسلمانان در دیگر مناطق آفریقا مهیا شد. *صفحه ۵۱*

۶۷۰. گزینه ۱ مهم‌ترین اثر و پیامد گسترش سرزمینی اسلام در عرصه دین و فرهنگ جلوه‌گر شد. *صفحه ۵۲*

۶۷۱. گزینه ۳ عمرو بن عاص در جریان فتح شام حضور فعالی داشت و نقش مهمی در جلب رضایت خلیفه دوم برای لشکرکشی به مصر داشت. *صفحه ۵۱ پاورقی*

۶۷۲. گزینه ۱ عمرو بن عاص پیش از جنگ صفین به طمع حکومت مصر به معاویه پیوست و با حيله‌گری مانع شکست سپاه او شد. *صفحه ۵۱*

۶۷۳. گزینه ۳ پس از رحلت پیامبر چند تن به دروغ ادعای پیامبری کردند و با گردآوردن افرادی به دور خود، با حکومت مدینه به مخالفت برخاستند. *صفحه ۴۴*

۶۷۴. گزینه ۳ ابتدا باید ببینیم که هریک از گزینه‌ها به چه فردی اشاره دارد: گزینه ۱) در درس ۳ خواندید که اولین فردی که خارج از خانواده ایمان آورد ابوبکر بود که اولین خلیفه است. گزینه ۲) در درس ۴ خواندید که در دسیسه دار النده قرار بر این بود که به پیامبر سوء قصد کنند که حضرت علی (ع) در جای ایشان خوابیدند؛ در نتیجه چهارمین خلیفه هستند. گزینه ۳) مروان همراه پدر به طائف تبعید شده بود که جزء خلفای راشدین نیست، ولی در دوران بنی‌امیه به خلافت می‌رسد؛ پس این گزینه غلط است. گزینه ۴) در زمان عمر مسلمانان در برابر رومیان به چندین پیروزی دست یافتند. عمر خلیفه دوم است؛ پس این گزینه اشتباه است. *صفحات ۳۶، ۳۳، ۴۵ و ۴۹*

۶۷۵. گزینه ۱ منظور از آخرین خلیفه راشدی امام حسن (ع) است که در سال ۴۱ هجری با ابوسفیان صلح می‌کند. *صفحه ۵۳*

۶۷۶. گزینه ۳ آخرین خلیفه راشدی امام حسن (ع) بود و نتیجه صلح او با ابوسفیان، تشکیل سلسله خلافت اموی بود. *صفحه ۵۳*

۶۷۷. گزینه ۲ ثروت این خاندان از طریق تجارت و اداره برخی از مناصب کعبه کسب شده است. *صفحه ۵۳*

۶۷۸. گزینه ۱ امویان تا سال ۱۳۲ق بر سرتاسر قلمرو جهان اسلام حکومت کردند و سپس، شاخه‌ای از آنان تا چندین قرن بعد در اسپانیای اسلامی (اندلس) زمام امور را در اختیار داشت. *صفحه ۵۳*

۶۷۹. گزینه ۳ ابوسفیان رهبری سیاسی نظامی قریش را علیه مسلمانان به دست گرفت. *صفحه ۵۳*

۶۴۵. گزینه ۲ از مهم‌ترین رویدادهای دوران خلیفه دوم (۲۳-۱۳ق)، فتوحات مسلمانان در سرزمین‌های مجاور شبه‌جزیره عربستان بود. *صفحه ۴۴*

۶۴۶. گزینه ۳ عمر، از طایفه بنی عدی، یکی از طایفه‌های قبیله قریش بود. خلیفه دوم به دست غلامی به نام پیروز یا فیروز نهایندی، ملقب به ابولؤلؤ مجروح شد و بر اثر شدت جراحت از دنیا رفت. *صفحه ۴۴ پاورقی*

۶۴۷. گزینه ۱ در اینجا ابتدا باید بدانید منظور از خلیفه سوم عثمان است. او نیز از خاندان بنی امیه بود و با ابوسفیان در یک خاندان است. *صفحه ۴۴*

۶۴۸. گزینه ۱ عثمان از خاندان بنی امیه بود که در زمان خلیفه اول کاتب به‌شمار می‌آمد. *پاورقی صفحه ۴۴*

۶۴۹. گزینه ۴ برخی از صحابه پیامبر، همچون ابوذر عقیاری و عمار یاسر، نسبت به رفتار عثمان و منصوبان وی انتقاد و اعتراض کردند. خلیفه که تحت تأثیر اطرافیان و مشاوران خود از جمله مروان بن حکم قرار داشت، انتقادکنندگان را تبعید نمود. *صفحه ۴۵*

۶۵۰. گزینه ۲ مردم از مناطق مختلف مانند کوفه، بصره و مصر برای رساندن صدای اعتراض خویش به گوش عثمان به مدینه آمدند. *صفحه ۴۵*

۶۵۱. گزینه ۲ در چنین موقعیتی علی (ع) میان مردم و خلیفه میانجی‌گری کرد. *صفحه ۴۵*

۶۵۲. گزینه ۲ مروان در جنگ‌های جمل و صفین با امام علی (ع) جنگید و در سال ۶۴ق، به عنوان چهارمین خلیفه اموی، قدرت را به دست گرفت. *پاورقی صفحه ۴۵*

۶۵۳. گزینه ۳ امام مرکز خلافت را از مدینه به کوفه منتقل و در سه جنگ جمل، صفین و نهروان با دشمنان مقابله کرد. *صفحه ۴۵*

۶۵۴. گزینه ۳ امام حسن در ماجرای مباحله با مسیحیان نجران و در جریان نزول آیه تطهیر، به عنوان مصداق اهل بیت حضور داشت. *صفحه ۴۶*

۶۵۵. گزینه ۳ در این تست ابتدا باید شخصیت هر گزینه را مشخص کنید: گزینه ۱) منظور ابوبکر است. گزینه ۲) منظور عمر است. گزینه ۳) منظور عثمان است که در این زمان تعصبات طایفه‌ای و قبیله‌ای اوج می‌گیرد. گزینه ۴) این گزینه نکته انحرافی دارد. مروان در زمان پیامبر به طائف تبعید شد و تا زمان عثمان در این شهر بود؛ پس در نتیجه در زمان ابوبکر و عمر در طائف بوده است. نکته بعدی این است که درست است او به عنوان خلیفه چهارم اموی قدرت را به دست می‌گیرد، ولی دقیقاً بعد از ورود به مدینه این اتفاق نمی‌افتد. *صفحات ۴۴، ۴۵ و ۴۸*

۶۵۶. گزینه ۴ این جنگ‌ها تأثیرات اجتماعی نامطلوبی برجا گذاشت و باعث به وجود آمدن رقابت منطقه‌ای بین عراق و شام شد که تا سال‌ها پس از آن ادامه داشت. *صفحه ۴۷*

۶۵۷. گزینه ۱ عباس بن عبدالمطلب، عموی پیامبر، با دریافت ۱۲۰۰۰ درهم بیشترین سهم را در توزیع بیت المال در زمان خلیفه دوم داشت. جدول نحوه توزیع بیت المال در زمان خلیفه دوم *صفحه ۴۶*

۶۵۸. گزینه ۳ عثمان محدودیت‌هایی را که عمر برای ثروت‌اندوزی سران قریش ایجاد کرده بود، نادیده گرفت؛ از این رو، آنان اراضی و مزارع وسیعی را در ایران، شام و مصر تصرف کردند و بر ثروت خود افزودند. *صفحه ۴۷*

۶۵۹. گزینه ۳ یکی از رویدادهای مهم تاریخ اسلام در دوران خلفای نخستین، لشکرکشی اعراب مسلمان به سرزمین‌های مجاور شبه‌جزیره عربستان بود. لشکرکشی‌ها از اواخر خلافت ابوبکر آغاز شد و تا پایان خلافت عثمان بدون وقفه ادامه یافت. *صفحه ۴۸*

۶۶۰. گزینه ۳ منطقه شام هنگام حمله اعراب مسلمان، زیر سلطه امپراتوری روم شرقی قرار داشت و بسیاری از مردم پیرو آیین مسیحیت بودند. *صفحه ۴۹*

۶۶۱. گزینه ۳ اختلافات مذهبی و تفاوت‌های قومی، فرهنگی و زبانی که وجود داشت، باعث سست شدن حکومت امپراتوری روم شرقی شد. *صفحه ۴۹*